

Sygn. akt I C 779/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2016 roku

Sąd Rejonowy w Świnoujściu I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Alicja Targońska
Protokolant:	stażysta Ewelina Sowińska

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2016 roku w Świnoujściu na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej we W.

przeciwko S. S. (1)

o zapłatę

I. oddała powództwo w całości;

II. zasądza od powódki (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej we W. na rzecz pozwanego S. S. (1) kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

III. nakazuje pobrać od powódki (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej we W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Świnoujściu kwotę 499,70 zł (czteryście dziewięćdziesiąt dziewięć złotych siedemdziesiąt groszy) tytułem nieuiszczonych w sprawie kosztów sądowych.

Sygn. akt I C 779/15

UZASADNIENIE

Powód (...) Bank (...) Spółka Akcyjna we W. wniósł powództwo przeciwko S. S. (1) o zapłatę kwoty 1.870,53 zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego (...) od kwoty 1.022,23 zł od dnia 9 maja 2015 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie zwrotu kosztów sądowych. W uzasadnieniu pozwu wskazano, że w dniu 14 października 2013 r. powód udzielił pozwanemu kredytu w ramach limitu kredytowego do kwoty 1.000 zł, pozwany zaniechał spłaty należności, a całość stała się wymagalna z dniem wypowiedzenia mu umowy, tj. w dniu 29 kwietnia 2015 r. Na kwotę dochodzoną pozwem w wysokości 1.870,53 zł składały się: należność główna w kwocie 1.022,23 zł, odsetki za okres od 14.10.2013 r. do dnia wystawienia wyciągu z ksiąg banku w kwocie 166,30 zł oraz koszty, opłaty i prowizje w kwocie 682 zł.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 8 czerwca 2015 r., sygn. akt (...) Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie uwzględnił żądanie pozwu.

Pozwany S. S. (1), reprezentowany przez opiekuna prawnego S. S. (2), wniósł sprzeciw od ww. nakazu zapłaty, domagając się oddalenia powództwa w całości i zasądzenia kosztów procesu. W uzasadnieniu sprzeciwu strona pozwana podniosła zarzut nieudowodnienia powództwa co do zasady i co do wysokości, a nadto zarzut przedawnienia

roszczenia, jak i zarzut braku skutecznego zawarcia umowy, mając na uwadze toczące się już wtedy postępowanie o ubezwłasnowolnienie pozwanego.

W replice na sprzeciw powód pismem procesowym z dnia 9 września 2015 r. wskazał, że materiał dowodowy nie wskazuje na istnienie wady oświadczenia woli po stronie pozwanego, gdyż w dacie zawarcia umowy nie był on jeszcze ubezwłasnowolniony. Nadto zastrzegł, iż nawet gdyby została stwierdzona nieważność umowy w myśl art. 82 k.c., to na pozwanym nadal ciążyłby obowiązek zwrotu kwoty z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Powodowi przysługuje więc w takiej sytuacji, na mocy art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c., zwrot kwoty wypłaconej z rachunku karty przez pozwanego, tj. kwoty 1.022,23 zł. Zdaniem powoda nie doszło w sprawie do sytuacji, kiedy obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości miałyby wygasnąć.

W odpowiedzi na pozew pozwany, reprezentowany przez opiekuna prawnego S. S. (2), podtrzymał zarzuty jak w sprzeciwie od nakazu zapłaty, wnosząc nadto o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego i akcentując, że pozwany nie posiadał innych dochodów jak niska renta socjalna i zasiłek pielęgnacyjny, a jego brak rozeznania co do dokonywanych czynności (pozwany został ostatecznie całkowicie ubezwłasnowolniony) wykorzystali pracownicy banku zawierając z nim przedmiotową umowę, a co więcej roszczenie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Postanowieniem z dnia 2 października 2015 r. Sąd zwolnił pozwanego S. S. (1) od kosztów sądowych w całości oraz ustanowił dla niego pełnomocnika procesowego z urzędu.

W toku procesu strony podtrzymały swoje stanowiska w sprawie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 14 października 2013 r. powód (...) Bank (...) Spółka Akcyjna we W. zawarł z pozwanym S. S. (1) umowę o kartę kredytową nr (...). W (...) wskazano, iż bank przyznał limit kredytowy do kwoty 1.000 zł. Zgodnie z (...) umowy kwotę przyznanego limitu kredytowego bank stawił do dyspozycji posiadacza na rachunku karty w dniu zawarcia umowy, zaś posiadacz mógł dysponować udostępnionymi przez bank środkami do wysokości przyznanego limitu kredytowego dokonując transakcji gotówkowych i bezgotówkowych. Na umowie znalazł się odrębnie uczyniony dopisek, iż została wypłacona kwota 1.000 zł gotówką.

W dniu 19 grudnia 2014 r. powód (...) Bank (...) Spółka Akcyjna we W. dokonał wypowiedzenia pozwanemu S. S. (1) ww. umowy o kartę kredytową.

Dowód: umowa o kartę kredytową k. 81-84, regulamin k. 88-90, tabela opłat i prowizji k. 91-93, wypowiedzenie umowy k. 95, potwierdzenie odbioru k. 96-97

Zgodnie z wyciągiem ksiąg banku powoda zadłużenie pozwanego z tytułu przedmiotowej umowy nr (...) na dzień 8 maja 2015 r. miałyby wynosić 1.870,53 zł wraz z dalszymi odsetkami liczonymi od kwoty 1.022,23 zł według stopy odsetek maksymalnych.

Dowód: wyciąg z ksiąg banku k. 94, lista operacji k. 85-87

W czasie zawierania z powodem ww. umowy o kartę kredytową pozwany S. S. (1) znajdował się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Pozwany jest osobą, u której poziom rozwoju umysłowego kształtuje się poniżej przeciętnej, występuje u niego organiczne uszkodzenie mózgu. Ponadto wykazuje on zaburzenie osobowości, a cechy te są charakterystyczne dla osobowości schizotypowej. Rozeznanie pozwanego jest poniżej rozeznania osoby w wieku 13 lat i podejmowanie przez niego wszelkich decyzji jest także na takim poziomie funkcjonowania psychicznego.

Dowód: opinie sądowo-psychiatryczne k. 179-181, 186-189

Postanowieniem z dnia 22 maja 2014 r., sygn. akt (...), Sąd Okręgowy w Szczecinie ubezwłasnowolnił całkowicie z powodu zaburzeń psychicznych pozwanego S. S. (1).

Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2014 r., sygn. akt (...), Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację od ww. postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w Świnoujściu z dnia 14 maja 2015 r., sygn. akt (...) został ustanowiony dla ubezwłasnowolnionego całkowicie pozwanego S. S. (1) opiekun prawny w osobie S. S. (2).

Rozeznanie pozwanego jest poniżej rozeznania osoby w wieku 13 lat.

Dowód: postanowienie z dnia 22 maja 2014 r. k. 119, postanowienie z dnia 10 grudnia 2014 r. z uzasadnieniem k. 15-35, postanowienie z dnia 14 maja 2015 r. k. 113, zaświadczenie k. 114, opinia k. 116, 118, 135v-136, orzeczenie lekarskie k. 117, karta leczenia szpitalnego k. 131-132, orzeczenie o stopniu niepełnosprawności k. 133, orzeczenie lekarza orzecznika ZUS k. 134, postanowienie z dnia 8 września 2015 r. k. 137-139

Pozwany S. S. (1) otrzymywał niską rentę socjalną, w wysokości ok. 740 zł wedle stanu na rok 2015, oraz zasiłek pielęgnacyjny w wysokości 153 zł. Pozwanemu – zanim został ubezwłasnowolniony całkowicie – były udzielane liczne pożyczki i kredyty w różnych instytucjach finansowych, w tym w powodowym Banku. Uzyskane w ten sposób pieniądze przeznaczał na przyjemności: zakup telefonu, gier komputerowych, zabawek, wyżywienie typu fast-food etc. Babcia pozwanego E. S. wielokrotnie interweniowała w bankach w Ś., zwracając się z prośbą o to, aby nie udzielano pozwanemu kredytów czy pożyczek, bo jest osobą chorą od czasów dzieciństwa. Pozwany mówił babci, że go w bankach lubią, bo jest dobrym klientem. Także swoją rentę socjalną pozwany natychmiast wydawał na własne zachcianki. W związku z tym pozwany nie posiada oszczędności ani żadnych wartościowych składników majątkowych.

Dowód: zeznania świadka E. S. k. 167, decyzja z dnia 16.11.2012 r. k. 143, decyzja z dnia 05.08.2015 r. k. 144, wezwanie do zapłaty k. 145, zawiadomienie o wszczęciu egzekucji k. 146-147

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się nieuzasadnione.

Podstawę żądania pozwu stanowiła dyspozycja art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2015 roku poz. 128 ze zm.). Zgodnie z jego treścią przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

W ocenie Sądu powód (...) Bank (...) Spółka Akcyjna we W. wykazał, że strony zawarły w dniu 14 października 2013 r. umowę o kartę kredytową nr (...). Tym niemniej pozwany, a właściwie reprezentujący go w tym procesie opiekun prawny ustanowiony dla S. S. (1) jako osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, od początku tego procesu podnosił, że przedmiotowa umowa o kartę kredytową jest nieważna, albowiem została zawarta przez pozwanego, który w chwili podejmowania tej czynności znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Zgodnie z treścią art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Należy pamiętać, że złożenie oświadczenia woli w stanie określonym w art. 82 powoduje jego nieważność bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek dalszych okoliczności. W szczególności bez znaczenia jest, czy druga strona czynności prawnej miała świadomość wyżej wymienionego stanu. Porządek prawny chroni osobę składającą oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadomość lub swobodę. Ochrona dobrej wiary jej kontrahenta w ogóle nie wchodzi w rachubę. Czynność prawna jest zatem bezwzględnie nieważna.

Mając na uwadze powyższe oraz brzmienie art. 6 k.c. strona pozwana winna była wykazać, że w czasie składania oświadczenia w ramach przedmiotowej umowy kredytu S. S. (1) znajdował się w stanie określonym w art. 82 k.c.

Sąd uznał, że strona pozwana wykazała istnienie takiego stanu w chwili zawarcia tej umowy. Okoliczność ta wynika jednoznacznie ze sporządzonych dla celów niniejszego postępowania opinii biegłych specjalistów z zakresu psychiatrii i psychologii, które Sąd uznał za w pełni wiarygodne. W swoich opiniach biegli z całym przekonaniem zgodnie stwierdzili, że pozwany nie mógł zawrzeć skutecznie umowy z powodem, gdyż od dzieciństwa jest osobą, u której występują organiczne uszkodzenie mózgu, zaburzenia osobowości, a jego rozeznanie odpowiada rozeznananiu osoby poniżej 13. roku życia. Zaakcentować w tym miejscu wypada, że powodowy Bank – będąc zobowiązany do ustosunkowania się do treści tych opinii biegłych pod rygorem przyjęcia, że ich nie kwestionuje i nie zgłasza pod ich adresem zastrzeżeń – nie wniósł żadnego pisma procesowego, a tym samym należało uznać, że także i powód nie miał wątpliwości co do miarodajności treści tych opinii. Wnioski z opinii biegłych doskonale zresztą korespondują z pozostałym obszernym materiałem dowodowym w postaci dokumentów zaoferowanym przez stronę pozwaną w niniejszej sprawie, a w szczególności zaś z faktem, iż postanowieniem z dnia 22 maja 2014 r., sygn. akt (...) Sąd Okręgowy ubezwłasnowolnił całkowicie z powodu zaburzeń psychicznych S. S. (1), które to orzeczenie uprawomocniło się wskutek postanowienia wydanego w dniu 10 grudnia 2014 r. przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie, sygn. akt(...) Z treści uzasadnień tych orzeczeń oraz z przedłożonych dokumentów medycznych wynika, że powód jest osobą z zaburzeniami psychicznymi i nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem. Zważyć wreszcie trzeba na okoliczność, iż postępowanie o ubezwłasnowolnienie toczyło się już w okresie, w którym pozwany zawarł przedmiotową umowę z powodem.

Powyższe pozwoliło Sądowi ustalić, że umowa o kartę kredytową z dnia 14 października 2013 r. jest dotknięta nieważnością w rozumieniu art. 82 k.c.

Wadliwość czynności prawnej powoduje, że zobowiązanie pozwanego do zwrotu kredytu, zapłaty odsetek oraz opłat nie powstało. Z tych też przyczyn rozważania dotyczące pozostałych zarzutów, np. przedawnienia roszczenia, nie mają już istotnego znaczenia. Zarzut przedawnienia roszczenia może wszak zostać skutecznie zgłoszony jedynie w zakresie istniejącego roszczenia.

Żądanie ewentualne zostało oparte na dyspozycji wynikającej z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c.

Zgodnie z art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

W myśl art. 410 § 1 k.c. przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia stosuje się także do świadczenia nienależnego, natomiast zgodnie z § 2 świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Zgodnie zaś z art. 409 k.c. obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Z przepisu art. 409 k.c. zatem wynika, że przesłankami wygaśnięcia obowiązku zwrotu są zużycie lub utrata korzyści, dokonujące się w kwalifikowany i obiektywny sposób, a także brak świadomości okoliczności wskazujących na istnienie obowiązku zwrotu. Nie każde zużycie lub utrata prowadzi więc do wygaśnięcia zwrotu, ale tylko takie, które w sposób wymierny i dający się obiektywnie ustalić powoduje ustanie wzbogacenia, a nadto nie towarzyszy mu określony stan wiedzy wzbogaconego. O zakresie zwrotu świadczenia nienależnego decyduje powinność przewidywania obowiązku zwrotu. "Powinność" oznacza zarówno sytuację, w której zobowiązany do zwrotu wiedział, że korzyść mu się nie należy, jak również sytuację, gdy, co prawda, był subiektywnie przekonany, iż korzyść mu się należy, lecz na

podstawie okoliczności sprawy obiektywnie powinien się liczyć z możliwością obowiązku zwrotu (tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 grudnia 2012 r., I ACa 666/12, LEX nr 1289570).

W realiach analizowanego przypadku Sąd doszedł do jednoznacznego przekonania, iż strona powodowa wykazała, że pozwany S. S. (1) zużył korzyść uzyskaną kosztem majątku powoda w sposób kwalifikowany, czyli w okolicznościach braku obiektywnej świadomości co do powinności zwrotu tej korzyści powodowemu Bankowi. Tak bowiem przesłuchiwana w charakterze świadka babcia pozwanego, jak i opiekun prawny całkowicie ubezwłasnowolnionego pozwanego, wyjaśniali, że jest on osobą, która nie ma świadomości hierarchii potrzeb i wszelkie uzyskiwane środki pieniężne trwonil na swoje bieżące przyjemności czy zachcianki: a to zakup telefonu, a to gier komputerowych, zabawek, wyżywienie typu fast-food etc. W związku z tym pozwany nie posiada jakichkolwiek oszczędności czy wartościowych składników majątkowych. Natomiast istota stanu wyłączającego świadomość wyraża się w braku rozeznania, niemożności rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawania sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Z relacji ww. osób, popartych licznymi dowodami z dokumentów oraz opiniami biegłych, wynika, że postrzeganie zawartej z powodem umowy (jak i zresztą innych tego typu) przez S. S. (1) sprowadzało się do tego, że z uwagi na swój stan zdrowia psychicznego nie przewidywał jakichkolwiek obowiązków po swojej stronie związanych z jej zawarciem. Tym samym wyzbywając się korzyści nie mógł się liczyć z obowiązkiem zwrotu, skoro jego stan umysłowy w chwili dokonywania tej czynności znosił jakąkolwiek możliwość rozpoznania znaczenia jego czynu i pokierowania swoim postępowaniem, co zresztą w wymiarze szerszym, wykraczającym poza przypadek rozstrzygany w niniejszej sprawie, doprowadziło finalnie do jego ubezwłasnowolnienia przez sąd i to w stopniu całkowitym (art. 13 k.c.). Wreszcie też nie sposób pominąć, że strona pozwana kwestionowała roszczenie tak co do zasady, jak i co do wysokości, natomiast budzi wątpliwości roszczenie powoda o zwrot kapitału w wysokości 1.022,23 zł, skoro przedmiotową umową Bank udzielił pozwanemu limitu kredytowego do kwoty jedynie 1.000 zł i nie zostały przedstawione dowody na to, że powód zwiększył następnie pozwanemu ten limit kredytowy.

Wreszcie też w ocenie Sądu alternatywną przyczyną oddalenia powództwa w realiach tej sprawy pozostawałby zarzut nadużycia prawa przez stronę powodową, który podniosła strona pozwana. Mianowicie, zgodnie z art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego - takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Tymczasem nie sposób było tracić z pola widzenia, że pozwany S. S. (1) nie posiadał innych dochodów poza niską rentą socjalną i zasiłkiem pielęgnacyjnym, a pomimo tego zostały mu udzielone liczne pożyczki i kredyty przez różne banki i instytucje finansowe, w tym przez powodowy Bank - co jest wiadomym Sądowi z urzędu - nie tylko ten jeden, którego dotyczy niniejszy proces. W tym samym czasie toczyło się już także postępowanie o ubezwłasnowolnienie S. S. (1). Do tego babcia pozwanego E. S. zeznała, że wielokrotnie interweniowała w bankach w Ś.zwracając się z prośbą o to, aby nie udzielano jej wnukowi kredytów czy pożyczek, bo jest on osobą chorą, lecz to nie przynosiło rezultatów. W tej sytuacji w sprzeczności z zasadami uczciwości i sprawiedliwości pozostawało roszczenie Banku o zwrot środków pieniężnych udzielonych w tych okolicznościach wobec osoby chorej, która nie miała rozeznania odnośnie skutków finansowych i prawnych podejmowanych przez siebie decyzji, kiedy na dodatek zdolność kredytowa pozwanego powinna ewidentnie budzić wątpliwość w dacie udzielenia mu limitu kredytowego.

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów przedłożonych do akt przez obie strony, sporządzonych opinii biegłych oraz zeznań świadka E. S., które to dowody Sąd uznał za wiarygodne.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd oddalił powództwo w całości, o czym orzekł jak w pkt I sentencji wyroku.

O kosztach procesu orzeczono odpowiednio do treści art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c., przyjmując że powód przegrał proces w całości. Na poniesione przez pozwanego koszty procesu składały się zaś nieuiszczone koszty zastępstwa procesowego przez pełnomocnika ustanowionego dla niego z urzędu w wysokości 738 zł (§ 6 pkt 3 i § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity - Dz.U. z 2013r., poz. 490) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1804)).

Natomiast w zakresie nieuiszczonych kosztów sądowych wyrażających się w wynagrodzeniu biegłych psychologa i psychiatry – łącznie w kwocie 499,70 zł orzeczono w pkt III sentencji wyroku, odpowiednio do treści art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 1025 ze zm.).

Zarządzenia:

1) (...)

2) (...)

3) (...)

Ś., dnia (...)r.